

**Жатын моюнчасынын рак оорусунун башталышына жана өнүгүшүнө таасир  
этүүчү тобокелдик факторлору**

**А.Р. Жумабаев<sup>1</sup>, Ж.Т. Ажимаматова<sup>2</sup>, Ч.Д. Рыспекова<sup>3</sup>**

<sup>1</sup> КР ССМ алдындагы Улуттук онкология жана гематология борбору,

<sup>2</sup> Ош облустар аралык онкология борбору,

<sup>3</sup> И. К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясы

*Маселенин актуалдуулугу.* Жугуштуу эмес оорулар азыр глобалдык өлүмдөрдүн көбү үчүн жооптуу жана рак өлүмдүн себептеринин арасында алдыңкы орунду ээлейт жана дүйнөнүн ар бир өлкөсүндө жашоонун узактыгынын өсүшүнө эң маанилүү тоскоолдук болот деп күтүлүүдө. Рак оорусу жана өлүмү дүйнө жүзү боюнча жарылып жатат. Мунун себептери татаал, бирок калктын картаюусун жана өсүшүн, ошондой эле рактын негизги тобокелдик факторлорунун таралышынын жана таралышынын өзгөрүшүн чагылдырат, алардын айрымдары социалдык-экономикалык өнүгүүгө байланыштуу. Канцероген эмес, бирок жатын моюнчасын рагын өнүгүшүндө промоутердик ролду ойной турган тобокелдик факторлору көп.

*Изилдөөнүн максаты:* жатын моюнчасынын рак оорусунун канцерогенезине кандайдыр бир деңгээлде катыша турган тобокелдик факторлорунун комплексин аныктоо жана анын өнүгүү ыктымалдыгын аныктоо.

*Материалдар жана изилдөө методдору:* Бул клиникалык изилдөө үчүн материал катары Ош облустар аралык онкология борборунда жана КР ССМге караштуу Улуттук онкология жана гематология борборунда дарыланышкан, жатын моюнчасынын рагынын жергиликтүү жайылган формалары менен ооруган 240 пациенттин алты жылдык байкоосунун маалыматтары кызмат кылды. Биз жатын моюнчасынын рагы боюнча эпидемиологиялык, клиникалык материалдарды, ошондой эле жатын моюнчасынын рагынын пайда болушуна жана өнүгүшүнө таасир этүүчү репродуктивдүү факторлорду изилдедик. 17,91% учурларда, жатын моюнчасынын рагы менен ооругандардын жыныстык активдүүлүгү эрте башталган, тактап айтканда, 18-20 жашта. Рак алдындагы оорулар – 19,58%, көп төрөгөндөр – 19,58%, баштапкы тукумсуздук – 1,25%, медициналык аборт – 4 жана андан көп – 14,16%, жатын моюнчасынын өнөкөт сезгенүү оорулары-10,0%, эндокринологиялык бузулуулар -23,3% байкоолордо. Аялдар дайыма келип турушкан гинекологдун консультативдик бөлмөсү - аялдардын 33,74%. Алар узак убакыт бою, дээрлик 10 жыл же андан көп убакыт бою гинекологдун кабыл алуусунда болбогондугунан турган зыяраттын бузулушу – 66,25%. Vassarstat программа менен салыштырмалуу изилдөөдө жатын моюнчасынын рагы менен ооругандардын изилдөө тобунда гинекологго үзгүлтүксүз барбаган бейтаптар статистикалык жактан ишенимдүү экени көрсөтүлгөн.

*Жыйынтыктар.* Жатын моюнчасынын рагы үчүн актуалдуу этиологиялык механизмдерди жана тобокелдик факторлорун изилдөө, бул рактын бул түрүн алдын алуу боюнча эффективдүү чараларды жана технологияларды иштеп чыгууга мүмкүндүк берет.

*Корутунду.* Жатын моюнчасынын рак оорусунун тобокелдик факторлорунун арасында тез-тез толгоо, өнөкөт сезгенүү процесстери жана эндокринологиялык бузулуулар бар.

**Сведения об авторах:**

**Жумабаев Амангелди Рахмадилдеевич** - доктор медицинских наук, профессор, заместитель директора Национального центра онкологии и гематологии по организационно-методической работе.

Эл.почта: [jumabaev61@mail.ru](mailto:jumabaev61@mail.ru)

Контактный телефон: 0552 313 991

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-9073-1127>

**Рыспекова Чинара Дарбековна** – кандидат медицинских наук, доцент, Кыргызская государственная медицинская академия имени И.К.Ахунбаева.

Эл.почта: [chin-dar@mail.ru](mailto:chin-dar@mail.ru)

Контактный телефон: 0550 649 871

ORCID:<https://orcid.org/0009-0007-5764-2927>

**Ажимаматова Жылдыз Тыныбековна** –

Ошский межобластной онкологический центр.

Эл.почта: [Ajyldyz1979@mail.ru](mailto:Ajyldyz1979@mail.ru)

Контактный телефон: 996555193927